

УДК 75.071:061.2(477.84)

DOI <https://doi.org/10.32782/art-studies.2025-2-4>

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА ТЕРНОПОЛЯ У РУСЛІ ЗАГАЛЬНОУКРАЇНСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Вольська Світлана Олексіївна,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2775-5716>

У статті розглядається національна мистецька ідентичність, яка формувалася ще за умов залізної завіси, коли творчий плюралізм, започаткований наприкінці 1980-х, стрімко набирає обертів. У цей час українські митці долучалися до постмодерністичних тенденцій. Досліджується роль візуального мистецтва як рефлексії на соціокультурні зміни, що дозволяє переосмислювати традиційні практики й адаптувати їх до сучасних викликів. Особливу увагу приділено творчості тернопільських митців, які у своїх роботах досліджують питання культурної приналежності, самоідентифікації та місця України в європейському культурному просторі. Виставки в Україні й за кордоном, симпозіуми та пленери сприяють творчим експериментам та розкривають авторські стилі та нові мистецькі тенденції художників. Живописці, скульптори та керамісти Тернопільщини формують художні образи, які репрезентують складний процес національного самовизначення та пошуку місця у сучасному світі, де стираються межі між культурами. Таким відзначається внесок Івана Марчука, чий новаторський стиль отримав міжнародне визнання, зберігаючи глибокий зв'язок з українськими традиціями. Також розглядається творчість Михайла Кузіва, Романа Вільгушинського, Миколи Дмитруха, Володимира Чорнобая, Бориса Рудого, Миколи Шевчука, Дмитра Стецька, Євгена Овчарика, мистецтво яких формує риси сучасності з індивідуальними художніми пошуками. Митці активно впроваджують новітні тенденції, експериментуючи з матеріалами, формами та прихованими змістами. У роботах Богдана і Ганни Ткачків виокремлюється осмислення історичних, філософських і релігійних аспектів. Мистецтво тернопільських митців продовжує свій розвиток, інтегруючи класичні традиції з інноваційними підходами.

Ключові слова: мистецтво, культурна спадщина, тернопільські художники, новітні тенденції, художні пошуки.

Volska Svitlana. The development of contemporary art in Ternopil in line with all-Ukrainian trends

The article examines the formation of a national artistic identity that was shaped under the Iron Curtain, when creative pluralism, launched in the late 1980s, was rapidly gaining momentum. At that time Ukrainian artists joined postmodernist trends. The article explores the role of visual art as a reflection of socio-cultural changes, which allows us to rethink traditional practices and adapt them to modern challenges. Particular attention is paid to the works of Ternopil artists who explore the issues of cultural identity, self-identification and Ukraine's place in the European cultural space. Exhibitions in Ukraine and abroad, symposiums and plein airs promote creative experiments, reveal the author's style and new artistic directions. Painters, sculptors and ceramists of Ternopil region create artistic images that reflect the complex process of national self-determination and the search for places in the modern world where the boundaries between cultures are blurred. The contribution of Ivan Marchuk, whose innovative style has gained international recognition while maintaining a deep connection to Ukrainian traditions, is highlighted. The works of Mykhailo Kuziv, Roman Vilhushynskyi, Mykola Dmytrukh, Volodymyr Chornobai, Borys Rudyi, Mykola Shevchuk, Dmytro Stetsko, and Yevhen Ovcharyk, whose art shapes the features of modernity with individual artistic search, are also considered. Artists actively implement the latest trends, experimenting with materials, forms and hidden meanings. The works of Bohdan and Hanna Tkachyk highlight the comprehension of historical, philosophical and religious aspects. The art of Ternopil artists continues to develop, integrating classical traditions with innovative approaches.

Key words: art, cultural heritage, Ternopil artists, modern trends, artistic search.

Вступ. Метою дослідження є постмодерністичні тенденції у формуванні національної мистецької ідентичності крізь призму творчості тернопільських художників. Сучасне візуальне мистецтво відіграє важливу роль у формуванні нової української ідентичності в контексті європейської інтеграції. Українські художники осмислюють власну культурну приналежність, знаходять своє місце у сучасному мистецькому світі та зберігають національну ідентичність в умовах глобалізації. Художники створюють нові форми візуального вираження, які відображають складність сучасних культурних процесів та демонструють місце України в європейському культурному просторі. Тернопільські художники переосмислюють власну культурну спадщину, адаптуючи її до національного мистецького дискурсу, що сприяє формуванню національної ідентичності.

Матеріалами дослідження є наукові розвідки знаних мистецтвознавців О. Голубця [4], О. Баришинової [1], у роботах яких бачимо аналіз розвитку сучасного українського мистецтва. Дослідження базується на публікаціях у періодичних виданнях та інтернет-ресурсах. Тенденції тернопільського мистецтва та творчість місцевих художників опрацьовувалася низкою мистецтвознавців, але у нашому дослідженні ми спиралися на праці І. Тютюнник [7], С. Вольської [3], Ю. Долинної [5]. Їхні роботи вирізняються аналізом та ґрунтовним підходом, охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних з історією розвитку образотворчого мистецтва Тернопілля, творчістю окремих митців, особливостями їхнього стилю та внеском у культурний простір регіону. **Методи дослідження** – системний, порівняння, мистецтвознавчий, історико-культурний, аналіз і синтез.

Результати. Піднесення мистецтва у другій половині 1980-х років стало результатом тривалого розвитку художніх традицій, що сформувалися протягом кількох десятиліть, зокрема в 1960–1970-х роках. Незважаючи на значний вплив офіційного радянського мистецтва та ізоляцію, спричинену «залізною завісою», у мистецькому середовищі радянської України

виникали явища, співзвучні світовим тенденціям, зокрема гіперреалізм і концептуалізм.

На межі 1980–1990-х років відбувається перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, що суттєво впливає на мистецьке середовище. Філософія постмодернізму проникає в українське мистецтво, відкриваючи нові художні форми. Однак освоєння постмодерністичних підходів у вітчизняному контексті виявилось складним через недостатню підготовку кадрів та неврахування специфіки суспільного сприйняття. Українська аудиторія, не готова до радикальних художніх експериментів та акціоністських практик, віддала перевагу традиційній [4, с. 180].

Та все ж в Україні вже сформувалося активне художнє середовище, що характеризувалося діяльністю численних мистецьких об'єднань та окремих авторів. Таким чином, зароджувалася альтернатива офіційній державній системі мистецької інфраструктури, яка включала галереї, приватні колекції, художні сквоти, незалежні видання та арт-критики [1].

Концептуалізм залишався важливим складником мистецтва 1990-х років, хоча наприкінці 1980-х поступився живопису української Нової хвилі. Централізація живопису в українському сучасному мистецтві сформувалася на межі офіційного й андеграундного мистецтва, поєднуючи традиційні та новаторські підходи. Це явище зумовлене як впливом радянської системи, так і мистецькими традиціями Києва, де культивувався життєствердний і майстерний живопис, представлений такими художниками, як Олександр Мурашко, Федір Кричевський і Тетяна Яблонська.

Українське мистецтво має ретроспективний характер, для нього притаманні міфопоетичне та містичне бачення світу. Воно звертається до язичницьких традицій, іконопису та народного фольклору. В його основі – глибока образність, сакральні мотиви та прагнення розкриття внутрішнього світу [4, с. 180–181].

Результати дослідження свідчать, що сучасні українські митці активно впроваджують національні символи, історичні мотиви та соціальні теми для створення нових художніх образів. Основні акценти робіт зосереджені

на питаннях національної ідентичності, війни, свободи та соціальної справедливості. Таким чином, художники досліджують можливості адаптації традиційних культурних кодів до сучасного мистецького дискурсу, що сприяє розширенню культурного простору та переосмисленню національних цінностей.

Заснування Тернопільської спілки художників у 1983 році стало важливою подією, яка сприяла активізації художнього життя в місті та згуртувала професійних художників краю. Виставковий зал Спілки художників сприяв проведенню змінних експозицій, демонстрації творчості сучасних митців. Згодом, у період становлення незалежності, на Тернопільщині виникають самостійні мистецькі об'єднання, галереї та творчі майданчики, що перетворюються на осередки розвитку сучасного мистецтва. Протягом років незалежності в регіоні діяли та продовжують свою діяльність численні групи професійних художників та аматорів, такі як «Хоругва», «Фіра», «Кварта», «Палітра», «Гладушик», «Потік», «Первоцвіт», «Сновиди» та інші [7].

Мистецьке об'єднання «Хоругва» стало значним явищем у культурному житті Тернополя наприкінці 1980-х – початку 1990-х років і відіграло важливу роль у розвитку національного мистецтва, нині про нього відомо небагато. Гурт виник у період занепаду соцреалізму, коли художники прагнули звільнитися від нав'язаних ідеологічних догм та сформувані нові творчі орієнтири. Його діяльність символізувала культурний спротив радянським канонам і водночас знаменувала відродження українського мистецтва в контексті майбутньої незалежності країни.

Основною метою гурту було згуртування митців, які прагнули поєднати національні традиції з новаторськими художніми пошуками. Ініціатором створення «Хоругви» став художник Дмитро Стецько, він продемонстрував свою безкомпромісну позицію панівних мистецьких догм, що спричинило його зарахування до неофіційного кола митців. Він та його однодумці – Михайло Лисак, Ігор Зілінко, Петро Мороз, Борис Рудий, Михайло Николайчук, Ярослав Новак, Станіслав

Ковальчук, Андрій Зюбровський – відіграли ключову роль у становленні нового етапу українського мистецтва. Їхня творчість стала імпульсом формування мистецької свободи, що вплинула на художню сферу міста. Нині діяльність «Хоругви» розглядається як історичний феномен, який за своєю маловідомістю серед широкого загалу залишився помітним слідом у національній культурі [5].

На початку 1990-х років у мистецтві Тернополя спостерігалось зростання інтересу до нефігуративних пошуків постмодернізму. Арт-проект «Сучасне мистецтво» став платформою для пошуку нових засобів художньої виразності, синтезуючи локальні мистецькі традиції з глобальними тенденціями. Учасники гурту «Фіра» зверталися до нефігуративних форм, використовуючи абстракцію, експресіоністичні та концептуальні підходи. Їхня творчість стала великим етапом у розвитку сучасного мистецтва Тернополя, розширюючи межі регіональної художньої школи. Взаємодія з іншими митцями й участь у виставках сприяли інтеграції тернопільських художників у загальноукраїнський та міжнародний мистецький простір [5].

Тернопільські художники зробили значний внесок у розвиток сучасного українського образотворчого мистецтва, поєднуючи традиції національної культури з актуальними художніми тенденціями. Їхня творчість охоплює жанри – живопис, графіку, скульптуру, кераміку та інші види мистецтва, у яких глибоко переосмислена історична спадщина та суспільні зміни.

На самобутність та прогресивність мистецтва краю впливає унікальне поєднання історико-культурного контексту, мистецьких традицій та інноваційних пошуків. Це сприяє формуванню багатогранного художнього середовища, де переплітаються традиції народного мистецтва, класичної школи та сучасних напрямів.

Участь у виставках, симпозіумах, пленерах, бієнале як регіонального, так і міжнародного рівня підвищують статус мистецтва краю у формуванні культурного ландшафту України на міжнародному рівні. Подібна інтеграція стає платформою для творчих

експериментів і взаємодії, тоді як індивідуальні й групові виставки розкривають унікальність авторських стилів та нові мистецькі тенденції. Така інтеграція в глобальний мистецький простір сприяє популяризації української культури, демонструючи її самобутність і водночас відкритість до нових ідей. Аналіз творчості низки тернопільських митців демонструє, що мистецтво їхнє трансформується у повне осмислення соціально-політичних реалій, об'єднуючи аудиторію навколо спільних історичних та культурних наративів.

Серед відомих митців регіону варто відзначити Івана Марчука, новаторський стиль якого отримав міжнародне визнання. Творчість художника глибоко вкорінена в українську національну традицію. Його роботи відзначаються використанням народних орнаментів, мотивів природи, фольклорних образів та колористики, характерних для українського мистецтва. Крім того, в його полотнах простежується зв'язок із міфологічними архетипами та етнічними символами, що формують нашу культуру [6].

У художніх творах тернопільських митців зменшується вплив реалізму. Хоча фігуративність зберігається, відбувається трансформація способів її візуалізації, що супроводжується посиленням сюрреалістичних тенденцій та експресивної деформації. Творчий плюралізм, який зародився активно наприкінці 1980-х років, розвивається, сприяючи розширенню художніх підходів та експериментам з формою.

Богдан і Ганна Ткачки – художники, які привертають увагу до проблеми історичного характеру у сучасному поданні. У своїй творчості Богдан Ткачик віддає перевагу історичній, релігійній тематиці, проблемам збереження культурної спадщини, представляючи їх у контексті сучасного мистецтва [5].

Дмитро Стецько, Михайло Кузів, Микола Дмитрух, Володимир Чорнобай та Микола Шевчук – художники, чії живописні твори позначені рисами сучасного мистецтва. Їхні роботи характеризуються пошуками власного почерку та новими інтерпретаціями. Творчість митців відображає актуальні тенденції у сучасному мистецтві.

Зокрема, Дмитро Стецько є яскравим представником історичного живопису, чия творчість глибоко пронизана національною ідеєю. У доробку митця – сотні живописних станкових і монументальних творів, десятки скульптур, пам'ятників, меморіальних таблиць. Його творчість підвищує майстерність у створенні сюжетно-тематичних композицій, що вирізняються глибиною художнього задуму, виразністю образів і символічним наповненням. Митець сформував унікальну художньо-пластичну мову, що поєднує традиційні національні мотиви з інноваційними підходами до живописної виразності, що дозволило йому посісти помітне місце в історії [2].

Михайло Кузів – художник, стилістика якого поєднує традиційні українські образи Трипілля, Сарматської доби, козацтва з новітніми мистецькими техніками, створюючи унікальний підхід до художнього відображення. Цей підхід сприяє самобутньому розвитку українського мистецтва у сучасному контексті. Кузів інтегрує у свої композиції елементи народної культури, відроджуючи знакові системи, що відображають світобачення предків. Його роботи можна розглядати як міст між минулим і сучасністю, де кожен артефакт – це не просто декоративний елемент, а символічний код, що передає традиційні уявлення про світ, природу та людину [4].

У роботах Миколи Дмитруха бачимо «філософський підтекст, лаконізм форм і ліній, тяжіння кольору до монументально-епічного» [5]. Смислове поле його мистецьких творів формується на межі взаємодії природного та штучного, архівного та сучасного.

Микола Шевчук – український художник, у роботах якого відтворено загадкову історично-міфологічну, зашифровано-орнаментальну візію, і майже документальний портрет Героя сучасної війни на Донбасі. Його роботи відрізняються яскравими кольорами, оригінальністю композиції та глибоким аналізом історичних подій [5].

Художні твори Володимира Чорнобая не лише виходять за межі усталених естетичних норм, а й оформлення чітких меж, що дозволяють їм взаємопроникати та інтегруватися

в навколишній простір. Характерною рисою творчої діяльності є процес трансформації змісту, візуальних образів і знакових систем, що реалізується через їхнє переосмислення, комбінування та переформатування. Композиції його робіт вирізняються динамічною, часто абстрагованою структурою, яка створює враження безперервного руху [5].

Відомим українським художником, який працює в різних жанрах живопису, є Олег Шупляк. Його унікальні картини-ілюзії з подвійним змістом можуть здаватися звичайними портретами або пейзажами. Проте в них можна побачити приховані образи, які відкриваються під іншим кутом зору. Цей цікавий прийом робить картини Олега Шупляка особливо захоплюючими та оригінальними. Він майстерно створює реалістичне зображення з елементами сюрреалізму [5].

Борис Рудий, Роман Вільгушинський, Богдан Гірний – скульптори, які представляють новий погляд на скульптурні твори. Їхні роботи характеризуються новаторським підходом до форми, матеріалу та концепції. Метафізична форма в мистецтві постає як результат когнітивного сприйняття та інтерпретації явищ, що виходять за межі соціально-політичної реальності, характерної для радянського періоду. Вона є природною для осіб із високим рівнем емоційного інтелекту, після чого обґрунтовується на глибокому рефлексивному досвіді. У творчості Бориса Рудого ця трансцендентна реальність набуває виразності у серії скульптур, присвячених екзистенційним темам, які можна розглядати як відображення його внутрішнього діалогу та художньої інтуїції [5].

Роман Вільгушинський – скульптор, який відроджує, реставрує та консервує спадщину Іоана Георга Пінзеля, зберігаючи традиції барокової пластики. Його творчість пронизана сучасними підходами та новими формами виразності, яким характерна висока культура пластичного мислення, класичне трактування образів на біблійну й громадянську тематику. У станкових формах малої пластики простежується лапідарність із тяжінням до модерністських вирішень [5].

У роботах Богдана Гірного синтез скульптурних форм демонструє поєднання динаміки та гармонії, в якій простежується взаємодія львівської та київської шкіл. Пластичні рішення вирізняються виразністю та складною композиційною побудовою. Унікальність підходу виявляється через пластичний ритм, де традиційні українські скульптурні практики поєднуються з модерністськими тенденціями [5].

Яскравим прикладом, який гармонійно вписується в глобальний арт-простір, є творчість Євгена Овчарика. Він експериментує із формою, фактурою та кольором, розширюючи межі традиційного керамічного мистецтва. Творчість художника поєднує у собі елементи живопису, скульптури та традиційної кераміки, створюючи унікальний синтез різних мистецьких підходів. Використовуючи живописні засоби вираження – колір, фактуру, ритм – у поєднанні з пластичними можливостями глини, вони формують інноваційні композиції, які виходять за межі традиційного розуміння керамічного мистецтва [5].

У цій статті висвітлено діяльність низки художників, які працюють у таких видах мистецтва, як живопис, скульптура та кераміка. Водночас варто відзначити, що в Тернополі функціонує значна кількість митців, творчість яких також потребує обґрунтованого аналізу та подальшої апробації.

Сучасні тернопільські художники творять мистецтво крізь призму власного світосприйняття, використовуючи різноманітні техніки та матеріали.

Висновки. Таким чином, сучасне українське візуальне мистецтво виконує важливу функцію у збереженні культурної спадщини, переосмисленні національних символів і формуванні національної ідентичності. Творчий плюралізм, який розпочався наприкінці 1980-х років, швидко розвивався. У цей період українські митці активно долучалися до постмодерністських тенденцій, які панували у світовому мистецтві. Тернопільські митці осмислюють власну культурну спадщину, адаптуючи її до глобального мистецького дискурсу. Вони розвивають форми нового

візуального вираження, що відображають складність сучасних культурних процесів.

У період становлення незалежності на Тернопільщині виникають самостійні мистецькі об'єднання, галереї та творчі майданчики, що перетворюються на осередки розвитку сучасного мистецтва. Протягом років незалежності в регіоні діяли та продовжують свою діяльність численні групи професійних художників та аматорів, такі як «Хоругва», «Фіра», «Кварта», «Палітра», «Гладущик», «Потік», «Первоцвіт», «Сновиди» та інші. Тернопільські митці посідають особливе

місце в загальноукраїнському мистецтві завдяки поєднанню національних традицій із сучасними художніми тенденціями. Їхня творчість відзначається глибокою рефлексією над історичними та культурними процесами, експериментами з формою, фактурою й матеріалами. Вони активно досліджують тему самоідентифікації України в європейському просторі, інтегруючи локальні символи у світовий мистецький контекст. Баланс між автентичністю та модерністськими пошуками проявляється в живописі, графіці, скульптурі та кераміці.

Література

1. Баршинова О. Сучасне українське мистецтво: історична пам'ять та світовий контекст. 2015. URL: <https://korydor.in.ua/ua/stories/suchasne-ukrayinske-mystetstvo.html> (дата звернення: 09.01.2024).
2. Ваврик О. Дмитро Стецько. Поза часом. URL: <https://gazeta.te.ua/dmytro-stetsko-poza-chasom/> (дата звернення: 30.01.2025).
3. Вольська С. О. Художник Михайло Кузів: мистецький прорив сучасності. Мистецька гордість Тернопільщини у минулому і сьогоденні : колективна монографія. Тернопіль, 2023. С. 160–176.
4. Голубець О. М. Мистецтво ХХ століття: український шлях. Львів : Колір ПРО, 2012. 200 с.
5. Долинна Ю. Митці Тернопілля / упоряд.: Ю. Долинна. Тернопіль : Лібра Терра, 2025. 69 с.
6. Котубей-Геруцька О. «Люди дивляться, а художник бачить». Який він, унікальний стиль українського генія Івана Марчука. URL: <https://suspilne.media/culture/238213-ludi-divlatsa-a-hudozhnik-bacit-akij-vin-unikalnij-stil-ukrainskogo-genia-ivana-marcuka/> (дата звернення: 08.02.2024).
7. Тютюнник І. С., Кузів М. П. Самоорганізаційні об'єднання художників Тернопільщини. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 50. С. 135–143. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-20>

References

1. Barshynova, O. (2015). Suchasne ukrainske mystetstvo: istorychna pamiat ta svitovyi kontekst [Contemporary Ukrainian art: historical memory and global context]. Retrieved from: <https://korydor.in.ua/ua/stories/suchasne-ukrayinske-mystetstvo.html> [in Ukrainian].
2. Vavryk, O. (n.d.). Dmytro Stetsko. Poza chasom [Dmytro Stetsko. Out of time]. Retrieved from: <https://gazeta.te.ua/dmytro-stetsko-poza-chasom/> [in Ukrainian].
3. Volska, S. (2023). Khudozhnyk Mykhailo Kuziv: mystetskyi proryv suchasnosti. Mystetska hordist Ternopilshchyny u mynulomu i sohodenni : kolektyvna monohrafiia [The artist Mykhailo Kuziv: an artistic breakthrough of our time. Artistic pride of Ternopil region in the past and present: collective monograph]. Ternopil [in Ukrainian].
4. Holubets, O. (2012). Mystetstvo KhKh stolittia: ukrainskyi shliakh [Art of the twentieth century: the Ukrainian way]. Lviv: Kvitel PRO [in Ukrainian].
5. Dolynna, Y. (2025). Myttsi Ternopillia [Artists of Ternopil region] / edited by Y. Dolynna. Ternopil : Libra Terra [in Ukrainian].
6. Kotubey-Herutska, O. (2022). “Liudy dyvliatsia, a khudozhnyk bachyt”. Yakyi vin, unikalnyi styl ukrainskoho henii Ivana Marchuka [“People look, but the artist sees”. What is it like, the unique style of the Ukrainian genius Ivan Marchuk]. Retrieved from: <https://suspilne.media/culture/238213-ludi-divlatsa-a-hudozhnik-bacit-akij-vin-unikalnij-stil-ukrainskogo-genia-ivana-marcuka/> [in Ukrainian].
7. Tyutyunnyk, I., Kuziv, M. (2022). Samoorhanizatsiini obiednannia khudozhnykiv Ternopilshchyny [Self-organisational associations of artists of Ternopil region]. *Topical issues of the humanities*, 50, 135–143. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-20> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 21.10.2025

Дата прийняття статті: 18.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025